

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה
החשובה ודופת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ו ל' ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 864

מסכת סוטה מ"ח - גיטין ז' ♦ כלים ט"ז, ד' - ט"ז, ז'

בס"ד, א' טבת תשע"ו

השבוע בגליון

- ♦ עצת אביו של הרמב"ם
- ♦ קדושתו של כתב אשורי
- ♦ גבולות האתיקה הרפואית
- ♦ איסור "מוסר"
- ♦ נהיגה מסוכנת

- ♦ ארגון הכשרות הראשון בהיסטוריה
- ♦ כיצד סומכים על עקרת הבית?
- ♦ גבולות ארצנו הקדושה
- ♦ אורא דארץ ישראל מחכים, היכן?
- ♦ כיצד נקבר משה בעבר הירדן?

♦ הזמנה לחתונה בכתב רש"י

דבר העורך

רבש"ע, אתה כבר תסדר את העניינים!

לפני כמה שנים אחד מקוראינו הנאמנים שיגר מכתב למערכת "מאורות הדף היומי", באמצעותו הוא ביקש להפנות את תשומת לב הקוראים לזמנות מיוחדות במינה שהתהלכה בתוכנו עד לפני כעשר שנים:

"רבי משה גרטנר זצ"ל, מוותיקי תלמידי ישיבת וכולל פונובויז, היה מתמיד עצום, שהתהלך כל היום עטור בתפיליו, ובכל עת מצואו, בדרכים, ואפילו כשיצא לרגע קט מבית המדרש, הוא הלך עם טייפ ושמע שיעורים ודברי תורה. בשעת הלילה, לפני השינה, היה נרדם עם אפרכסת הטלפון ושומע את שיעור הדף היומי! ואף ברגעי חייו האחרונים, כשהיה מאושפז בבית החולים, הניחו, לפי בקשתו, מכשיר טלפון עם שיעור הדף היומי, וכך עלה לשיבה של מעלה!

רבי משה זצ"ל, היה מיוחד בקביעותו. לכל דבר היה לו זמן קבוע, שממנו לא זז, יהא אשר יהא. היו לו חברותות בכל עת ובכל שעה בחלקים רבים של התורה הקדושה, וההספקים הבלתי רגילים שלו נבעו מכח הקביעות שעליה שמר כעל בבת עינו. מעשה נפלא התרחש איתו, ועל כך ברצוני לספר. רבי משה גרטנר זצ"ל נולד בארץ החלומות, במקום נטול כל זיקה לרוחניות.

במאמצים עילאיים פילס רבי משה את דרכו בדרך לא זרועה, וביום מן הימים דרכה כף רגלו על מפתן דלתה של ישיבת פונובויז שבבני ברק, וכעבור זמן קצר הוא שכר דירה בסמוך לשיבה ולמד תורה כל היום בהתמדה עצומה. את אהבת התורה המופלאה שקיננה בו, אי אפשר לשכוח גם אחרי שנים רבות. כולו תורה.

דף מח/א אף הוא גזר על הדמאי

ארגון הכשרות הראשון בהיסטוריה

בסוגייתנו מבואר כי יוחנן כהן גדול, מצאצאיו של מתתיהו (גר"א שנות אליהו מעשר שני פ"ה משנה ט"ו) ביקש לבדוק את הנהגת העם בענייני תרומות ומעשרות, ולשם כך שיגר שליחים לכל רחבי ארץ ישראל ומהם נודע לו כי כל העם מקפידים על הפרשת תרומה גדולה מקטן ועד גדול, אך מיעוטם אינו מקפיד על הפרשת מעשרות. משראה כך, תיקן שהקונה פירות מעם הארץ חייב להפריש מהם מעשרות. פירות אלו מכונים "דמאי", כלומר: דא-זה מאי-מה, שהרי אין יודעים אם פירות אלה מעושרים אם לאו.

ארגון הכשרות הראשון: בנוסף לכך, כדי לחזק את חומת הכשרות, שיגר יוחנן כהן גדול צוותות של תלמידי חכמים, שהלכו אל השווקים והשגיחו על כך שהמוכרים יעשרו את הפירות העומדים למכירה, ועל ידי כך ניתן יהיה לקנות פירות ללא חשש טבל ודמאי (ירושלמי פרק ט' הלכה י"א).

על פי תקנתו של יוחנן כהן גדול, אין אדם יכול לסמוך על חברו לעניין מעשרות אלא אם כן חברו הוא תלמיד חכם. כמו כן הוא תיקן, שגם אדם שאינו תלמיד חכם, אם קיבל על עצמו לעשר את פירותיו, הן אלה העומדים לאכילה לעצמו והן העומדים למכירה, הריהו נאמן לאחר שקיבל על עצמו תקנות אלו ברבים ועמד בכללי זהירות נוספים. אנשים אלה כונו על ידי חז"ל "חברים" על שם שקיבלו על עצמם תקנות אלו (רמב"ם הלכות מעשרות פרק י' הלכה א').

כיצד סומכים על עקרת הבית? בתקופתנו אין נהוגה קבלת "חברות" כבזמן חז"ל. ואכן דנו הפוסקים כיצד יכול אדם לסמוך על רעהו או על אשתו האומרים שקנו פירות בשוק שאינם מעושרים ועישרום בעצמם, הרי יוחנן כהן גדול תיקן שניתן לסמוך רק על אדם שקיבל על עצמו "חברות" וזו אינה נהוגה בימינו?

על מדוכה זו עמדו גדולי הפוסקים שביארו (חזו"א שביעית סימן י' או"ח), כי מאחר שחז"ל תקנו את המושג "חברות" כדי לגדור את פרצות הכשרות, על כן, כאשר בזמנינו אין נהוגת "חברות", ניתן לסמוך על כל אדם כשר המקפיד על קיום המצוות ובכללם על הפרשת תרומות כדת וכדין, מאחר שהוא ראוי לקבלת חברות. ומסיים החזו"א: "וכן המנהג שחברים מאמינים זה לזה, ומנהג ישראל תורה" (עיין עוד שו"ת מנחת שלמה חלק א' סימן ס"ב).

צעילוי נשמת

הרב **גבריאל סמוטני** זצ"ל
ב"ר חיים יצחק ז"ל
נלב"ע ה' בטבת תשמ"ג
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

מרת **יוכבד פינקלשטיין** ע"ה
ב"ר ישראל משה ז"ל
נלב"ע ד' בטבת תשמ"ב
תנצב"ה
הונצחה ע"י ידידנו
הר"ר **שמחה רשף** ומשפחתו שיחיו - גבעתיים

צעילוי נשמת

מרת **מרים ברכה רוזנצוויג** ע"ה
ב"ר מאיר יהושע ז"ל
נלב"ע כ"ט בכסלו תשע"א
תנצב"ה
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **משה הלוי יעקבסון** ז"ל
ב"ר משה יהודה ז"ל נלב"ע א' בטבת **תנצב"ה**
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

אמנם, נהגו רבים וגם טובים לעשר את כל הפירות הנכנסים לביתם, כדי שלא להביא עצמם לידי מכשול ולו הקל ביותר.

דף ב/א מרקם למזרח ורקם כמזרח

גבולות ארצנו הקדושה

המשנה מבארת, כי שליח המביא גט שנכתב מחוץ לארץ ישראל עבור אשה הנמצאת בארץ ישראל, צריך להעיד שהגט נכתב ונחתם בפניו. לדעת רבה, כדי לוודא שהגט נעשה כדת וכדין, ולדעת רבא - כדי למנוע מקרים שלא יהיה באפשרות בית הדין שבארץ ישראל לאמת את חתימת העדים החתומים על השטר.

גבולות הארץ: רקם, הממוקמת בקצה הגבול המזרחי של הארץ, מוזכרת במשנתנו על ידי רבי יהודה כמי שאינה קדושה בקדושת ארץ ישראל (רמב"ם הלכות תרומות פרק א' הלכה ז'), ועל כן המביא גט מעיר זו, צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם' ככל שליח המביא גט מחוץ לארץ [עיי' בתוספות ד"ה ואשקלון הסובר, שרקם היא בתוך ארץ ישראל אך מאחר שהיא רחוקה מעיקר הישוב ומן הישיבות ובתי הדין, על המביא גט ממנה לומר בפני נכתב ובפני נחתם].

למעשה, גדתו המזרחית של הירדן מתחלקת לשלשה אזורים, שהגדרותיהם ההלכתיות שונות זה מזה. **א.** החלק הצפוני - דינו כארץ ישראל לכל דבריו. **ב.** לגבי החלק האמצעי, הממוקם ברוב השטח שבין ים כנרת לים המלח, קיים ספק אם הוא קדוש בקדושת ארץ ישראל. **ג.** החלק הדרומי, הקרוב לים המלח - דינו כחוץ לארץ.

א ר צ הגלעד - הגולן בימינו - אשר חלקה הדרומי מסתיים מעט לאחר ים כנרת, נכבשה על ידי משה רבינו מידי סיחון ועוג שני מלכי האמורי, וניתנה על ידו לבני גד ובני ראובן. לאחר שגלו בני ישראל מארצם, שבה ונכבשה ארץ זו על ידי עזרא הסופר ונתקדשה שנית בקדושת ארץ ישראל לעולם (תשב"ץ חלק ג' סימן ר').

החלק האמצעי הנמצא בין ים כנרת לים המלח [כיום חלק מירדן] היה שייך לעמון ולמואב, אך נכבש מידם על ידי סיחון ועוג זמן קצר לפני הגעתם של בני ישראל בהנהגתו של משה רבינו. אמנם, הקב"ה התרה בבני ישראל (דברים ב/ט) "אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה כי לא אתן לך מארצו ירשה", אולם משזו נכבשה על ידי סיחון ועוג, היא הותרה לישראל שיכלו לכובשה. ברם, הראשונים (תוספות יבמות טז/א ד"ה עמון) אינם קובעים דעה נחרצת ומוסכמת האם גם חבל ארץ זה חזר ונכבש על ידי עזרא הסופר. גם רבותינו האחרונים מסתפקים מהי דעת הרמב"ם בנידון (עיי' כפתור ופרח פרק מ"ז, וחזון איש שביעית ס"ג ס"ק כ"ה שחלקו בכך, ובמאורות הדף היומי כרך ג' עמוד של"ו לגבי ההשלכות בנושא זה על שמיטה והמצוות התלויות בארץ).

החלק הדרומי הקרוב לים המלח [כיום חלק מירדן] לא נכבש על ידי עולי מצרים, משום שהוא נותר בידיהם של עמון ומואב, וכאמור, לא התיר הקב"ה לישראל לכבוש אותו מידם, ולפיכך, גם עזרא הסופר לא כבשו. על כן, חבל ארץ זה אינו קדוש בקדושת ארץ ישראל, והיוצא אליו נחשב כמי שיצא לחוץ לארץ [אמנם, רבנן הטילו חובת מעשרות על גידולים בקרקע השייכת לישראל. עיי' רמב"ם הלכות תרומות פרק א' הלכה א', ועיי' דרך אמונה שם סימן ק"ה].

אוריא דארץ ישראל מחכים, היכן? עם זאת, עבר הירדן המזרחי פחות בחשיבותו מעבר הירדן המערבי. המשנה (מנחות פג/ב) אף אומרת שמצווה מן המובחר ליקח תבואה לעומר ולשתי הלחם מעבר הירדן המערבי ולא מן הגדה המזרחית. זאת ועוד, הרשב"ץ (שו"ת תשב"ץ חלק ג' סי' ר') גם סובר, כי המימרא הידועה (בבא בתרא קנח/ב) שאויר ארץ ישראל מחכים, לא נאמרה אלא לגבי גדתו המערבית של הירדן. גם דברי הגמרא (כתובות קיא/א), שכל הדר בארץ ישראל שרוי בלא עוון וכל הנקבר בה כאילו קבור תחת המזבח, אינם אמורים אלא בחלק ארץ ישראל מגדתו המערבית של הירדן בלבד. **כיצד נקבר משה בעבר הירדן?** את דבריו מנמק הרשב"ץ בראיה מעניינת ממקום קבורתו של משה רבינו אשר נקבר בעבר הירדן, אף על פי שנאמר לו על ידי הקב"ה שלא יזכה להכנס לארץ או להקבר בה. הרי לנו שעבר הירדן אינה חשובה כארץ ישראל לגבי מעלות שונות, כגון מצוות יישובה והקבורה בה.

דף ו/ב וכתב ליה בלא שירטוט וא"ר יצחק שתיים כותבין שלש אין כותבין

הזמנה לחתונה בכתב רש"י

הגמרא בסוגייתנו מביאה את דברי רבי יצחק הסובר, כי אדם המצטט בכתב שלש מילים ויותר מכתבי הקודש, חייב לעשות זאת באופן מכובד וראוי, ולכתבן בשורה ישרה. להשגת מטרה זו, לפני כתיבתו עליו לשרטט קו ישר על הנייר. לעומת זאת, המצטט שתי מילים בלבד מכתבי הקודש, רשאי לכותבן באיזה אופן שירצה. פתחי תשובה (יו"ד סימן רפ"ד ס"ק א') מבאר, כי בציטוט

לאחר תקופה, ר' משה הועמד בפני דילמה קשה. נפשו היתה קשורה ברבו המשגיח, הגה"צ רבי יחזקאל לווינשטיין זצ"ל. כל תלמידי התקופה זוכרים כיצד ר' משה היה יושב על המדרגה של הבימה, בשעה שהמשגיח מסר שיחה לבני הישיבה, כדי להיות קרוב למשגיח ולשמעו כל מילה שיצאה מפיו.

ונהגה, ר' משה בא בברית האירוסין, מועד החתונה קרב ובא, ואמו רכשה כרטיס נסיעה מארצות הברית, כדי להשתתף בשמחת נישואי בנה בארץ הקודש. זמן הנחיתה של המטוס - יום רביעי בשעה 7:00 בערב!

הוא לא ידע את נפשו. באותה שעה מתקיימת שיחתו של רבו האהוב, אשר את דבריו שתה בצמא, והוא פנה אליו והשיח את נפשו, "איני מסוגל לילה לפני חתונתי - ביום חמישי - להעדר מן הקביעות שלי, להאזין לדברי מוסר וכיבושין בימי רביעי".

- **כבד** את אביך ואת אמך, פסק המשגיח נחרצות. גש לבית הנתיבות, קבל את פני אמך וכבדה כיהא וכיאות.

מה רבה היתה התדהמה כאשר בשעה שבע נראה ר' משה על מקומו הקבוע, יושב על המדרגה של הבימה ומאזין בשקיקה לשיחה! מיד לאחר תפילת ערבית. - "מה אתה עושה פה???"

הוא חייך ואמר:

"**אמרת** לקב"ה, ריבונו של עולם, אני רוצה לקיים שתי מצוות, גם לכבד את אימי, כמו שכתבת בתורתך, וגם להיות נוכח בעת שיחתו של המשגיח שמרווה את נשמתו בטל חיים. אדון העולמים, איך לסדר את שניהם ביחד, זה כבר עסק שלך!".

אחר הצהרים, המשגיח ר' משה לספר לתומו, התקשרתי לשדה התעופה כדי לברר את שעת הנחיתה הסופית, ולהפתעתי הרבה התבררתי כי שעת הנחיתה המיועדת הוקדמה בשעתיים לשעה חמש.

נו נו.

בדרכי חזר מבית הנתיבות עם אימי, היא שחה לפי תומה: "משה, שמע סיפור מוזר. הטייס שלנו סיפר, שבטיסה הזאת התרחש דבר שהוא לא חווה במהלך שבע עשרה השנים שהוא משמש כטייס בקו תל אביב-ניו יורק. באמצעות מערכת הכריזה הוא הודיע לנו, כי עקב שינוי מוזר ביותר ברוחות, נושבת רוח אדירה שהודפת את המטוס ללא הרף לכיוון ארץ ישראל, ולפיכך הנסיעה נתקצרה בשעתיים תמימות!

ר' משה חייך והוסיף, "לא סיפרתי לאמא שאני אשם בזה... כי היא לא תבין, היא לא שמעה את המשגיח..."

לתגובות הנדהמות של שומעיו הגיב באדישות: אתה חושב שכל כך קשה לקב"ה לדחוף את המטוס...?

אצל ר' משה הסיפור הזה לא עשה כל רושם. הוא חי את חייו באמונה תמימה וחושית, וכעבור זמן הוא אף שכח מכל הסיפור הזה, מפני שבשבילו זה לא היה "סיפור"! הוא ראה זאת כמוסכמה ברורה מאליה, שהקב"ה אשר יצר את העולם, נפח רוח חיים בבני האדם המהלכים בו, בורא העולם הממליך מלכים והמשפיל גאים - יעניק סייעתא דשמיא ליהודים המשתוקקים לקיים את דבריו. שהרי כל העולם כולו לא נועד אלא לקיים את לומדי התורה ועמליה.

אז להשיב רוח בכנפיו של מטוס המרחף מעל האוקיינוס, זה באמת לא דבר גדול בוודאי לא כאשר בזכות כך יהודי זוכה להתמיד בקביעותו הרוחנית.

המעניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ר: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף מט/א רבי פנחס בן יאיר אומר...

גמר חסיד

חסידות - לפי הסדר (והגירסה) זריזות, נקיות, טהרה, פרישות, קדושה, ענוה, יראת חטא, חסידות - היא השמינית שבמדרגות.

זהו שהתפלל דוד המלך: "למצנח על השמינית מזמור לדוד, הושיעה ה' כי גמר [כלה, רש"י] חסיד..." מיהו שהגיע אל הדרגה השמינית והיה לחסיד של אמת... (הקדמת לדרשות לחם שלמה).

דף מט/ב נערים פני זקנים ילבינו

משיח בפתח

במסכת חגיגה (ד/א) נאמר שישעיהו הנביא קילל את ישראל י"ח קללות ולא נתקרה דעתו עד שאמר "ירהבו נער בזקן".

מדוע נתקרה דעתו בקללה זו?

ביאר רבי ישראל מרוז'ין:

האמור כאן בעקבתא דמשיחא נערים ילבינו פני זקנים. נמצא שכאשר יארע שירהבו נער בזקן אות הוא שמשיח צריך לבוא, ונתקרה איפא דעתו בכך...

לעילוי נשמת

הר"ר **משה אדלר** ז"ל

ב"ר חיים טוביה ז"ל נלב"ע א' בטבת תשנ"ד

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **מרים יפה** ע"ה

ב"ר דוד יסנר הי"ד נלב"ע ה' בטבת תשנ"ז

תנצב"ה

הונצחה ע"י בניה **דוד ושלמה יפה** שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **בריינדל רייזל זקון**

BARBARA ZAKON ע"ה
בת ר' נחמן ז"ל נלב"ע א' בטבת תש"ס

תנצב"ה

הונצחה ע"י משפחת זקון שיחיו

לעילוי נשמת ראש משפחתנו

ר' **יעקב מיץ** ז"ל

ב"ר שלום נלב"ע א' בטבת תשס"ב

תנצב"ה

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

שתי מילים בלבד אין ודאות שמדובר בקטע מתוך פסוק, מה שאין כן ציטוט של שלש מילים ויותר, המעיד כי הוא מתוך פסוק [ועיי"ש, שיש אופנים שאף שלש מילים מותר לכתוב ללא שרטוט, אך ארבע מילים אסור].

עצת אביו של הרמב"ם: בעלי התוספות בסוגייתנו (ד"ה א"ר) מבארים, כי די בשרטוט השורה הראשונה, כי כתיבתה בצורה ישרה גוררת כתיבה ישרה של השורות הבאות אחריה, ואין צורך, איפוא, לשרטטן. על פי זה כתב בית יוסף (יו"ד סי' רפ"ד) כי דברי רבי יצחק בגמרתנו מתייחסים לאדם שבתחילת מכתבו מצטט פסוק. אולם, אם כבר כתב מספר שורות [ישרות], שוב אינו צריך לשרטט קו במקום בו הוא רוצה לכתוב את הפסוק, שכן, השורות שנכתבו הרי הן כשרטוט, המסמן כיצד לכתוב את הפסוק בצורה ישרה.

בשו"ת התשב"ץ (חלק א' סימן ב') הדן בנושא זה, מביא חידוש בשם אביו של הרמב"ם, שאם הכותב **מנקד את מילות הפסוק**, אין הוא צריך לשרטט על הנייר לפני כתיבת הפסוק.

אמנם, כתבו בעלי התוספות (שם) כי השולח לחבירו "איגרת שלומים" וכותב בה כמה מילים מפסוק, אינו צריך לשרטט קו תחתן, ואילו דברי גמרתנו מתייחסים לאדם הכותב את הפסוק בתוך דברי תורה. וכגון, הנוהגים בימינו לכתוב את פרשת הקטורת בכתב אשורית, עליהם לשרטט קו בשורה הראשונה כדי שהשורות יהיו ישרות ונאות. אמנם, כתב הש"ך (יו"ד סימן רפ"ד ס"ק ג'), שיש המחמירים לשרטט קו בכל כתיבת פסוק. דבריו אקטואליים לגבי הנוהגים לציין בתחילת מכתבם נושא מתוך פרשת השבוע, כגון, אלו הכותבים: **ב"ה, יום ב', לסדר "מה טובו אוהליך יעקב"** וכדומה, שלכאורה עליהם לשרטט קו בראש הנייר או לכתוב על נייר עם שורות, שהרי הפסוק נכתב בשורה הראשונה.

מדוע אין נוהגים כן? רבותינו הראשונים כבר הקשו, מדוע אין אנו מקפידים לשרטט תחת פסוקים הנכתבים במכתב, כפי העולה מדברי גמרתנו, ומבארים (בית יוסף סימן רפ"ד), כי השרטוט נדרש מן הכותב פסוקים בכתב אשורית בלבד, אך לא מן הכותב בכתב אחר. כך גם פוסק השולחן ערוך (שם סעיף ב'): "אסור לכתוב ג' תיבות מפסוק בלא שרטוט, אם הוא כתב אשורית".

קדושתו של כתב אשורי: ואמנם, כתב אשורי קדוש הוא ומיוחד, כפי שכותב הרמב"ם (מובא בבית יוסף יו"ד סימן רפ"ג): "כתב אשורי, כיון שניתנה בו תורה ונכתבו בו לוחות הברית הוא מגונה מאד להשתמש בו, רק בכתבי הקודש". על קדושת כתב זה כותב הרדב"ז (שו"ת חלק ד' סימן מ"ה): "יש בו קדושה רבה ותלויין בו ובצורת האותיות כמה סודות עמוקים ואסור להשתמש בו לדברים של חול", ויש להיזהר שלא לאבדו או למחוקו. אלא, שנחלקו הפוסקים, האם גם הכתב העברי המרובע, בו אנו נוהגים להשתמש, נחשב ככתב אשורית.

להלכה כתבו הפוסקים (שו"ת צור יעקב סימן פרק ב'; שו"ת אגרות משה יו"ד חלק ב' סימן ע"ו, יו"ד חלק ג' סימן ק"כ), כי אין צורך לנהוג קדושה בכתב העברי המרובע שאינו נחשב לכתב אשורי, שהרי רוב אותיותיו אינן כשורות לכתובת ספר תורה, ומותר אף להכניסו למקומות המטונפים (וע"ע שו"ת באר משה חלק ג' סימן קפ"ג).

קול ששון וקול שמחה: מעניין לציין כי יש הנמנעים מכתובת הפסוק "קול ששון וקול שמחה" ברצף על גבי הזמנות לחתונה, אלא כותבים שתי מילים בצד אחד ושתי מילים בצד השני, כדי שלא לכתוב ג' תיבות רצופות מכתבי הקודש.

דף ז/א בני אדם העומדים עלי

גבולות האתיקה הרפואית

גמרתנו מספרת, שיהודי בשם גניבא הציק למר עוקבא וציער אותו, עד שמר עוקבא פנה אל רבי אלעזר בשאלה, אם הוא רשאי למסור את גניבא לידי השלטון הנכרי, כדי שיפסיק להציק לו, ונענה, כי אין הוא רשאי. אף כאשר הלכו וגברו הצקותיו של גניבא, אמר לו רבי אלעזר, "השכם והערב עליהן לבית המדרש והן [המתנכלים לך] כלין מאליהן", אך אסר עליו למסרו לנכרים.

איסור "מוסר": הסמ"ע (ח"מ סימן שפ"ח) מבאר, כי המוסר הרי הוא כ"רודף" אף אם הוא מוסר **ממון** של חבירו לידי הנכרים. זאת, מאחר שאם הנכרים נטפלים לממון, הם גם מציקים לבעליו ומייסרים אותו, ועלולים להגיע אף לידי שפכות דמים. ואכן, כתב הרמב"ם (הלכות חובל ומזיק פרק ח' הלכה ט'): "אסור למסור ישראל ביד גויים בין בגופו בין בממונו, ואפילו היה רשע ובעל עבירות ואפילו היה מיצר לו ומצער, וכל המוסרו ביד גויים בין בגופו בין בממונו אין לו חלק לעולם הבא". על פי זה, לכאורה יש לתמוה, כיצד העלה מר עוקבא בדעתו למסור את גניבא לנכרים למרות האיסור המוחלט לעשות כן?

הסבר מעניין ביותר לכך אומר מהר"י אסאד (שו"ת יהודא יעלה חלק א' יו"ד סימן רצ"ט) על פי המשך דברי הרמב"ם (שם הלכה י"א), האומר, שאדם המצער את הציבור אפשר למסרו לנכרים. לפיכך, מר עוקבא שהיה ריש גלותא ואב בית דין שהציבור זקוק לו, סבר כי כאשר מצערים אותו, נחשב הדבר כאילו הציבור כולו מצטער ומותר למסרו למלכות. מהר"י אסאד אף מוסיף ואומר, כי מר עוקבא

היה סמוך ובטוח שהנכרים לא יהרגו את גניבא, שכן, מר עוקבא היה מלומד בניסים, והיה בכוחו למנוע זאת. אולם, רבי אלעזר סבר, שאין להתייחס להצקותיו של גניבא כהצקה לציבור מאחר שכוונתו היתה להציק למר עוקבא בלבד. זאת ועוד, מאחר וגניבא עצמו היה גדול בתורה (גיטין לב/ב) אין ראוי למסרו לנכרים.

קדרא דבי שותפי: מדברי הרמב"ם עולה, כי ישנו הבדל בין אדם המצער את היחיד, שאסור למסרו לשלטון, לבין אדם המצער את הרבים שניתן למסרו לשלטון. החתם סופר ובנו הכתב סופר (בסוגייתנו) מבארים באופן נפלא את החילוק בין יחיד לציבור, ואומרים, כי דבר זה נלמד מסוגייתנו. רבי אלעזר אמר למר עוקבא, כי ביכולתו להכניע את שונאיו על ידי שישכים ויעריב לבית המדרש. משמע, שאם עצה זו לא היתה עומדת לרשותו של מר עוקבא, הוא היה רשאי למסור את גניבא לשלטון. על כן, היחיד שעצה זו קיימת בידו, אינו רשאי למסור את המציק לו. אולם, עצה זו אינה עומדת לרשות הציבור, שהרי ידועים דברי חז"ל (עירובין ג/א) "קדרא דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא", כלומר, משימה המוטלת על אנשים רבים, לא תושלם כראוי לעולם, כיון שכל אחד יסמוך על רעהו שישלימנה. ממילא, אם יאמרו לציבור להשכים ולהעריב לבית המדרש כדי להכניע את השונא המצער אותם, כל אחד יסמוך על השכמתו של רעהו... והמצער ימשיך במלאכתו לסבלם הרב של הציבור, ומשום כך מותר למסרו לנכרים.

נהיגה מסוכנת: גם בימינו, כותב הגר"י וויס זצ"ל (שו"ת מנחת יצחק ח' סימן קמ"ח), כי אדם הנוהג ברכבו באופן המסכן את הציבור, והתרו בו ואינו שת אל ליבו וממשיך בנהיגתו הפרועה, חובה לדווח על כך לשלטונות המוסמכים כדי למנוע את המשך הסיכון לציבור, אף אם הדבר יביא למעצרו של הנהג.

דיווח על בעיות ראייה של אנשי צבא: בבני ברק התגורר רופא עיניים ירא שמים וישר דרך, ד"ר א. אברהם שמו. במהלך עבודתו נתקל הרופא באנשי צבא או בנהגים שנתגלו אצלם ליקויי ראייה שונים כגון, מרחב שדה הראייה, קשיים בראיית לילה, עוררון צבעים וכדומה, המפריעים להם למלא את תפקידם נאמנה ואף עלולים לסכן את הציבור. הגר"י וולדנברג זצ"ל (שו"ת ציץ אליעזר חלק ט"ו סימן י"ג) עמו התייעץ הרופא, הורה לו כי לא זו בלבד שהוא רשאי לדווח על כך לרשויות המוסמכות, כדי למנוע סכנה צפויה מן הציבור, אלא אף מוטלת עליו החובה לדווח על כך, למרות שבועת הרופאים המחייבת אותו שלא לגלות פרטים המצויים בתיקו הרפואי של המטופל, מאחר שהמנעות מגילוי זה עלולה לסכן את הציבור, ואם לא ידווח על כך הרי הוא בכלל (ויקרא יט/טז) "לא תעמד על דם רעך".

דף מט/ב פני הדור כפני הכלב

יביטו לאחור...

טבעו של הכלב ללכת לפני אדונו, אולם להביט כל העת לאחור לראות לאיזה כיוון הולך האדון.

אף מנהיגי דור עקבתא דמשיחא, ינהגו כן. ילכו לפני ההמון, אבל יביטו לאחור לראות לאן נוטים פני ההמון... (מענינה של תורה).

דף מט/ב פני הדור כפני הכלב

רק שלא יתפזרו

ביאר השרף מקוצק:

שני מנהיגים לעדר: הרועה והכלב. הרועה דואג לכל, מכל הבחינות, ואילו הכלב תפקידו הוא שהעדר לא יתפזר. כאשר הוא רואה כבש מתרחק, הוא הולך ומשיבו.

בעקבתא דמשיחא יהיו המנהיגים מסוגלים רק לדאוג שהעדר לא יתפזר, אולם לא מעבר לכך...

דף מט/ב ועל מה יש לנו להשען על אבינו שבשמים

במקום לתקן

גם זה מסממני הדור היתום של עקבתא דמשיחא. במקום לתקן את הטעון תיקון יפטיירו במשיכת כתף "ירחם ה'"... (שיח שרפי קודש).

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר
בכל יום משנה אחת
הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: *3029

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

